

รากฐานการปฏิรูปการศึกษาซึ่งถูกคนมองข้าม

Overlooked Rationale behind Education Reform

ระพี สาคริก*

Rapee Sagarik

1. บทนำ

บนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีวิถีทางหมุนวนเป็นวัฏจักรอันถือเป็นกฎธรรมชาติ ถ้าหวนกลับไปมองสู่อดีตคงพบความจริงได้ว่า คนในสังคมประเทศเขตร้อนรวมทั้งประเทศไทย นิยมนำวัตถุซึ่งเป็นผลสำเร็จรูปจากการพัฒนาโดยคนในกลุ่มอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ประโยชน์ ส่งผลทำให้เกิดภาวะมอมเมาจนถึงขั้นเดือดร้อน และแล้วหลังจากกาลเวลาได้ผ่านพ้นมา ก็เริ่มหวนกลับมาสนใจสิ่งอันเป็นธรรมชาติ จนกระทั่งนำมาพูดกันอย่างกว้างขวาง

ช่วงถัดมา คนในสังคมท้องถิ่นเริ่มกล่าวขวัญถึงความสำคัญของธรรมชาติกว้างขวางมากขึ้น

มาถึงยุคนี้ การพูดความสำคัญของธรรมชาติดูแล้วได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ผู้ที่ยังมองเห็นได้ลึกถึงรากฐานน่าจะเห็นความจริงได้ว่า แท้จริงแล้วความรู้สึกนึกคิดคนส่วนใหญ่ก็ยังคงวนเวียนอยู่กับภาพซึ่งเห็นได้ภายนอกเท่านั้น ยิ่งเป็นคนจากด้านที่ชอบเดินตามกระแสสังคมเพื่อหวังประโยชน์ส่วนตน

จากประสบการณ์ชีวิตเท่าที่ฉันพบมาแล้ว คนส่วนใหญ่ที่ให้ความสนใจหลังจากมองมาที่ฉันแล้วมักกล่าวว่า ฉันเป็นคนใจเย็น และมีความเมตตา เพราะอยู่กับธรรมชาติของฉันไม่สวຍ ๆ งาม ๆ

* ศาสตราจารย์ อดีตรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำปรารภดังกล่าว เสมือนเป็นครูสอนให้ฉันรู้ความจริงว่า ผู้ที่มองจากพื้นฐานดังกล่าว คงยังไม่อาจเข้าถึงสิ่งที่เป็นธรรมชาติซึ่งมีอยู่ในรากฐานจิตใจตนเองให้เชื่อมั่นได้ จนกว่าจะเรียนรู้ความจริงจากประสบการณ์ชีวิตที่สอนให้รู้ได้เองว่า รากฐานธรรมชาติที่แท้จริงนั้นเมื่ออยู่ในจิตวิญญาณมนุษย์แต่ละคนแล้ว

2. การจัดศึกษานั้นสำคัญไฉน

ถ้ามองได้ลึกซึ่งถึงรากฐานธรรมชาติที่เป็นของจริง น่าจะรู้ได้ว่า ธรรมชาติซึ่งมีความจริงอยู่ในรากฐานจิตใจคน ควรมีความสำคัญอย่างที่สุด

ทั้งนี้และทั้งนั้นหากเข้าใจได้ว่า เหตุซึ่งมีผลกำหนดวิถีการเปลี่ยนแปลงทำให้ชีวิตคนมีความสุขหรือประสบความทุกข์ เกิดจากเงื่อนไขที่อยู่ในรากฐานจิตใจของแต่ละคนอย่างเป็นธรรมชาติ

จากสภาพซึ่งปรากฏให้พบได้ทั่วไป ในช่วงที่ภาวะจิตใจคนในสังคม ได้รับแรงกดดันสูงขึ้น มักมีผู้ปราถนาออกมาว่า ควรจะต้องแก้ไขปัญหาที่การจัดการศึกษา

อย่างไรก็ตาม ในเมื่อสภาพภายในจิตใจคนส่วนใหญ่ ยังไม่อาจเข้าถึงความจริงซึ่งอยู่ในรากฐานตนเอง แม้จะเข้าใจว่าสิ่งซึ่งเป็นปัญหาอยู่ที่การจัดการศึกษา แต่ก็ยังไม่อาจค้นหาเงื่อนไขปมซึ่งแฝงอยู่ในกระบวนการจัดการศึกษาให้เข้าใจถึงความจริงได้

ดังนั้น คำปรารภจากปากคน เท่าที่รับฟังมาแล้ว ย่อมมีการนำมาถ่ายทอดจากปากสู่ปาก ส่วนการปฏิบัติซึ่งควรถือก็คือกลไกพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ ร่วมกับการคิดแก้ไขปัญหให้เป็นความจริง ก็ยังคงค้างคาอยู่ในใจโดยไม่คลี่คลายลงไปเท่าที่ควร

3. การคิดปฏิรูปการศึกษา

เราได้นำความคิดในการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการศึกษามาพิจารณา อีกทั้งจัดทำโครงการเพื่อนำปฏิบัติ แต่ก็ยังทำให้รู้สึกว่ามีกระแสการพูดซึ่งหมุนวนเป็นวัฏจักรโดยไม่อาจหลุดพ้นออกมาสู่การปฏิบัติจากความจริงซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจคนในสังคม เป็นที่เชื่อมั่นได้

สิ่งที่ผ่านพ้นมาแล้ว หากไม่ลืมความเป็นมาในอดีต น่าจะเห็นความจริงได้ชัดเจนว่า การนำประเด็นปฏิรูปการศึกษามาร่วมกันพิจารณาค้นหาเหตุผล เพื่อหวังนำไปใช้ปฏิบัติให้บังเกิดผลอย่างสอดคล้องกันจากความตั้งใจโดยคนบางกลุ่ม ผลที่ปรากฏผ่านพ้นมาแล้วซึ่งไม่ใช่ครั้งเดียว ก็ยังคงวนเวียนในสภาพที่เป็นวัฏจักร โดยไม่อาจหลุดพ้นออกมาสู่การปฏิบัติให้เกิดอิสรภาพได้อย่างกว้างขวาง แม้เพียงเล็กน้อยก็ยังนับว่ามีผลทำให้เกิดกำลังใจและความหวังที่จะช่วยให้ชนรุ่นหลังสามารถเข้าใจ อีกทั้งสืบสานต่อไปได้

4. ทศนะซึ่งมีธรรมชาติเป็นพื้นฐาน

หากรากฐานจิตใจคนมีการหยั่งรู้ความจริงได้อย่างลึกซึ้ง ควรจะมองความหมายของธรรมชาติได้อย่างถึงรากฐาน อีกทั้งมองเห็นภาพรวมซึ่งมีความสมบูรณ์ครบถ้วน

กับอีกสิ่งหนึ่ง ควรรู้ได้ว่าต้นไทรคือพื้นฐาน แต่ในปัจจุบันอิทธิพลจากวัตถุสำเร็จรูปซึ่งคนในสังคมนำเข้ามาใช้ประโยชน์อย่างหลงใหล ส่งผลทำลายรากฐานตนเอง จนกระทั่งทำให้คนส่วนใหญ่ มองเห็นความจริงโดยมีข้อจำกัดอยู่กับด้านบนด้านเดียว

จึงมีผลทำให้เกิดแรงกดดันจากด้านบนลงสู่ด้านล่างเพิ่มมากยิ่งขึ้น

แม้การหยิบยกประเด็นปฏิรูปการศึกษามาคิด เพื่อหวังนำมาใช้แก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ในขณะนี้ หากมองภาพรวมให้สามารถเห็นได้อย่างลึกซึ้ง ย่อมรู้ว่าการปฏิรูปดังกล่าวเกิดจากความทุกข์ จึงคิดดิ้นรน โดยนำเอาความอยากเข้าไปแฝงไว้ หรือไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะ สร้างผลงานให้กับตน โดยฉกฉวยโอกาสในขณะที่คนในสังคมกำลังเดือดร้อน เพราะขาดรากฐานจิตใจที่เข้มแข็งพอ

ดังได้กล่าวย้ำความสำคัญไว้แล้วว่า ควรมองเห็นทุกสิ่งได้สองด้าน อีกทั้งควรรู้ความจริงว่า ด้านไหนคือรากฐานของอีกด้านหนึ่ง

หลักความจริงได้ชี้ไว้ชัดเจนแล้วว่า หากด้านหนึ่งเพิ่มมากขึ้น ย่อมทำให้อีกด้านหนึ่งลดลง เป็นธรรมดาซึ่งผู้เขียนเรื่องนี้เคยกล่าวไว้ในอดีตว่า ปฏิกริยาแบบตาชั่ง ดังนั้น เมื่อคนส่วนใหญ่ถูกกำหนดโดยตนเองให้มุ่งความสำคัญขึ้นไปสู่ด้านบน ย่อมทำให้มองเห็นด้านล่างได้ยากยิ่งขึ้น

ซึ่งทุกวันนี้ ภาพที่สะท้อนออกมาปรากฏจากธรรมชาติของคนส่วนใหญ่แทบทุกเรื่อง มักมีแนวโน้มมุ่งทิศทางออกจากตัวเอง จึงทำให้เป็นการยากที่จะมองเห็นความจริงจากธรรมชาติซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจตนเองของแต่ละคน จนกระทั่งมีผลทำให้คนผู้ซึ่งจิตใจตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ มองเห็นความทุกข์ร้อนของเพื่อนมนุษย์ ซึ่งนับวันจะได้รับแรงกดดันเพิ่มมากขึ้น

สภาพที่อยู่ในรากฐานจิตใจคนระดับบนยุคปัจจุบัน ส่วนใหญ่ขาดการมองเห็นความจริงจากใจผู้อื่น หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวว่า ขาดความเห็นใจคนที่กำลังได้รับความทุกข์ ไม่ว่าจะทำงานอยู่ในกลุ่มเล็กกลุ่มใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความทุกข์จากแรงกดดันซึ่งตัวเองสร้างไว้ให้กับคนเหล่านั้น ดังนั้น ทุกวันนี้ที่ไทม์มีการรวมกันเป็นกลุ่มย่อมเกิดปัญหาบนพื้นฐานเดียวกัน นอกจากนี้ สภาพดังกล่าว ซึ่งถูกกลุ่มบุคคลผู้ควรรักษาที่รับผิดชอบ ปล่อยปละละเลย อีกทั้งยังสร้างพฤติกรรมเพิ่มแรงกดดันให้หนักมากยิ่งขึ้น

ในเมื่อคนซึ่งยืนอยู่ในจุดต่าง ๆ อย่างหลากหลาย แต่ธรรมชาติของสังคมภายในภาพรวม แม้ภายในแต่ละกลุ่ม กลับสร้างช่องว่างกว้างขวางมากขึ้น แทนการเชื่อมโยงจิตใจให้ถึงซึ่งกันและกัน รวมกับอีกด้านหนึ่งเป็นคนระดับล่าง หรือมีรากฐานจิตใจรักการทำงานมุ่งทิศทางลงสู่ด้านล่างซึ่งถูกแรงกดดันเพิ่มขึ้น โดยเหตุที่ธรรมชาติของแต่ละคนมีข้อจำกัดในระดับหนึ่ง ในที่สุดวันหนึ่งข้างหน้าไม่ว่าเร็วหรือช้า ย่อมลงถึงจุดอันเป็นที่สุดดังเช่นที่เคยเห็นที่คนแต่ก่อนเคยกล่าวว่า *อดกลั้นไม่อยู่*

5. การปฏิรูปการศึกษาโดยอิทธิพลธรรมชาติ

สภาพความจริงซึ่งเป็นอยู่ในขณะนี้ คนที่มีโอกาสเติบโตขึ้นไปสู่ด้านบนยังมีวิญญานความรักห่างจากความรู้ความเข้าใจชีวิตคนระดับล่างมากขึ้น แต่จากสภาพที่เป็นจริงกำลังมีน้อยคนที่ให้ความรักความเข้าใจ และเห็นใจคนทั่วไป ยิ่งเป็นผู้ซึ่งอยู่ได้อ่านาจนด้วย

พฤติกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนออกมาปรากฏทำให้กลุ่มบุคคลผู้มีโอกาสขึ้นไปสู่ด้านบน ส่วนใหญ่มีนิสัยปฏิเสธตนเอง นอกจากนั้นยังเห็นได้ว่า การพูดเข้าข้างตัวเองถือเป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งคนกลุ่มนี้ยากที่จะมองเห็นรากฐานการศึกษาที่แท้จริง จึงสะท้อนพฤติกรรมสร้างแรงกดดันให้กับผู้อื่น ยิ่งเป็นผู้ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ใต้อิทธิพลตัวเองเพิ่มมากขึ้นเพราะความไม่รู้

เมื่อด้านหนึ่งซึ่งหมายถึงสภาพจิตใจกลุ่มบุคคลผู้ถูกแรงกดดันเปลี่ยนแปลงไปจนถึงที่สุด ย่อมส่งผลทำให้เกิดการแตกแยกรุนแรงและขยายขอบข่ายกว้างขวางมากขึ้น

หากสภาพการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม ยังคงมีทิศทางเป็นไปเช่นเดิม วันหนึ่งข้างหน้าไม่เร็วก็ช้า ธรรมชาติคงจะลุกขึ้นมาจัดการปฏิรูปตัวเอง ซึ่งขณะนี้มาจากปฏิกิริยาดังกล่าวก็ได้เกิดขึ้นแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีวิญญานความรักที่ยังรากลงสู่พื้นดินถึงระดับหนึ่ง ย่อมมองเห็นได้แล้ว

ถ้ามองในด้านไม่ดี คงรู้สึกถึงความแตกแยกจนถึงขั้นรุนแรง ย่อมทำให้เกิดผลเสียหาย หากสามารถมองเห็นด้านดี ซึ่งเป็นผลจากการมองการณ์ไกล คงเห็นความจริงได้ว่าเพราะความแตกแยกที่รุนแรงและกว้างขวางมากขึ้น เมื่อถึงจุดหนึ่งย่อมมีผลลบล้างโครงสร้างและระบบการจัดการศึกษาซึ่งมีอยู่เดิม เพื่อเปิดโอกาสให้ธรรมชาติหวนกลับมาปฏิรูปใหม่โดยตัวของมันเอง

6. บทสรุป

บุคคลผู้ซึ่งมีรากฐานจิตใจอิสระ ทำให้ไม่ยึดติดรูปแบบเก่ามากนัก ย่อมเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งว่า จุดยืนต่าง ๆ ทั้งของบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งทำหน้าที่ภายในกระบวนการจัดการทั้งหมด ไม่ว่าอยู่จุดไหนควรถือเป็นธรรมชาติของแต่ละคนและแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีส่วนร่วมกำหนดวิถีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน คงไม่รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี หากควรยอมรับความจริง และสนใจเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยถือว่าได้ทำหน้าที่อย่างดีที่สุดแล้ว

